

Universitätsbibliothek Paderborn

**Sermones magistri Nicolai deniise sacre pagine
professoris**

De Tempore Hyemales

Denisse, Nicolas

[Augsburg], 1510

VD16 N 1513

Sermo. iii. [...] sede post Epipha[nia].

urn:nbn:de:hbz:466:1-30599

Ius reginis venit ad nuptias: qd cū apō pa
trē esset instituit nuptias. Scđo hono
rauit nuptias clementia sue pietatis. ex q
subuenit indigētie nuptiarū, nec tñ hoc sta
tim fecit qm m̄ dixit ei: vinū nō hñt. P
oñdit sapiam suā. Dñ em̄ ei? ex corde pi
issimo puenire volens totale vini defectu
ne apperet 2fusio: imitauit filiū quē scel
bat ad hoc esse potente: di. Unū nō hñt.
scz ad sufficiētiā. Et d̄ ei Jesus. Quid
mibi et tibi m̄lter: fm̄ Ehr̄. qz btā ego
ex pietate mota voluit poccupare tps deh
bitū faciendi miraculū. Debuit em̄ h̄ m̄l
raculū esse notū assistentib. Fuit autē ma
gis evīdēs qd faciūt est post totale vini de
fectū. Ideo de Jesus m̄ri sue. Quid mibi
et tibi m̄lter: q. d. Scire tps ad faciēdu mi
racula aptū nō est mibi et tibi cōe: Nd m̄l
bi soli cōuenit, ppter qd subdit. Nōdū ve
nt hora mea. i. tps cōueniens ad facienda
miracula/mibi soli norū. Unū mater p̄a et
hac r̄iside intellexit nō esse repulsa peti
tionē suā: sed quenāter dilatā. Jō d̄ m̄l
nistr̄. Qd cūq̄ dixerit vob̄ facite. Ter
tio honorauit nuptias potētia sue diuinis
tan̄ p̄ quā querit aquā in vinū. Unū dicit
mistr̄. Implete hydrias aq̄ zc. vscz in fi
ne. Ehr̄. Fecit aq̄s in vinum nō simpli
sed vinū optimū. Generale est em̄ oibus
ch̄i miraculis q̄ sp ad aliud m̄lter termi
nat q̄ possit fieri p̄ naturaz. Unū ḡch̄is sic
m̄rimoniū honorauit: q̄ vitupandi sunt q
m̄rimoniū abutunt. Sed o q̄plures sunt
abusōes in illo: t p̄ infidelitate p̄iugū: t p̄
inbonestate, de q̄b̄ postea ampli? dicem̄.
Sed attēdite qm hm̄oi inbonestates in
m̄rimoniū ppteratas multū abomiaſ de
nec relinqt impunitas. Exemplū narrat
Greg. in dial. Gulier inuitata ad dedic
tione ecclie sc̄i Sebastiam: de nocte, puo
cauit maritū ad actū p̄iugale ex p̄cupiscē
tia carnis ppter voluptate. de mane ppter
h̄ timebat intrare eccliam et appere coram
reliquis sc̄i Sebastiani. Intravit tñ: et
cū portarent reliquie in pcessio: arrepta ē a
diabolo et grauit vētara corā oī pplo: q̄ du
cta ad domū ppia et dieb̄ m̄lter sic vexata.

eā molestauit inuitā. Nocte qdā reclamāt
te vxore et dei vindictā imp̄cate: pestim?
ill̄ ppterato violēter scelere: cū ad ventr̄
officiū surrexisset: mox soluto vētre p secre
ta nature in cloacā el? viscera descederunt.
Nec mora clausis reportat ad lectū: t pu
blica voce p̄fessus est plagā dei ex hoc vi
cio icurrisse. Et cū durissimo cruciatu ma
nuis q̄s q̄si ignibz vierent abscindī perh̄:
et hora diei tertia miserabiliter expirauit.
Hos attēdite q̄ forte talia ac grauiora vi
dente deo facit: qm vt b̄ Luc. xiiij. Nisi
pniam egerit: oēs simul pibit.
P̄ Ro tertio. Aud. t c. Laueat ḡne de
m̄rimoniū faciat in honestat̄ palliū
et turpitudis ifulā. Palliū inquā sub q̄ q̄si
cōponit libellū famosū ḥ dñm q̄ m̄rimoniū
nū instituit et ordianuit ac honorauit. Ho
tate q̄ fm̄ leges Cōponēs libellū famosū
decapitatis sue deportat. L. de famosis lib
bel. Lynica. Et fm̄ canonē est p̄berādus.
vt in c. j. v. q. j. et anathematizādus. v. q.
j. c. His q̄ inuerti Attendit: si rex dederit
alicui chlar̄ ydē auro textā: monilibz deco
ratā ut honesti corā regi assisteret. Et ex
ea facit palliū sub q̄ cōponeret libellum fa
mosum in regi iniuria. Nōne grauiter re
esset ap̄ regia maiestatē. Expone qz sub
pallio m̄rimoniū multi in p̄scia sua scribit
q̄si libellū famosū ḥ dei honorē. Et sic d̄c
Amb. li. d̄ priarchis. et nota. xxij. q. iiiij. c.
nullū. Nullū grauī crimen est vbi celibati
cōiugij iura temerant: t p̄poris pudor sol
uitur.

Sermo. iiij. tce sc̄e post Epipha.

N D
Wptie facte
In
rc. Sollicitudine nō pigri: spū
feruentes: dño seruientes: spe
gaudentes: in tribulatōe patientes: orōni
instāces. Ro. xij. Ibi notant̄ tria ad hoc
req̄sita vt fīat spūales nuptie. Diligentie
sedulitas. ibi: Sollicitudine nō pigri: spū
feruentes: fugiendo mala et faciendo bona.
Intentiōis sinceritas. ibi: dño fr̄nentes. i.
tandē p̄cibz b̄i donati ep̄i a demonio libe
ad honorē dñi. Patientie strenuitas. ibi
berata ē. Aliō exēplū in. li. apū in villa
spe gaudentes: in tribulatōe patientes.
cameracen. qdā erat cui nō sufficiebat co
mū cū ppia vxore: q̄netia cū tactibz illicitis
guere. De scđo Col. iij. Dño ch̄o sc̄v

15

Dominica. II. post Epiph.

uite De tertio Heb. x. Patientia vobis necessaria est et ceterum. Est enim patientia sacerdotum meritorum: et quanto plus extedidit: tanto ploravit. Sed quodam scindunt huc sacerdotum et oia merita effundunt. Agget i. Qui congregat merces mittit eas in sacerdotum primum. Salutatio.

Primi arti. Queritur Enim in matrimonio psoferat gratia? Quod non. Quia si sic: stultus esset a matrimonio abstinere. Contra. Quod est sacramenta noue legis confert gratiam. Rendet Tho. in. iij. Matrimonium in quantum in fide christi pertrahit habet ut conferat gratiam adiuvantem ad illa opera quae in matrimonio requiriuntur. quae unicus datus aliquam facultas. Dant etiam auxilia quibus hoc conuenienter utrumque potest illa facultate. sicut paret quod oibz poteris aie correptionem spodent membra quibus in actu exire possunt. Unde cu in matrimonio deus homini ex diuina institutione facultas utriusque sua ad pcreationem plis: datus etiam gratia sine qua id conuenienter non potest facere. Unde autem deus quod si sic: stultus esset et ceterum. Discedunt quod bene procederet: nisi et ceterum concupiscere moribus efficaciter remedium posset adhiberi. Adhibet autem maior remedium quod opera spiritualia. Hec Tho. Pro fudamento. Multum pesaudum quia quod voluntate vult nubere. Unde de Tullio in rhetor. In omnibus voluntate spectari oportet. Nec dubium si recta voluntate matrimonio quod iungit: gratiam recipit a deo quod quam regulariter potest in ipsius matrimonio. Unde notanda sunt proba Raphaели ad Tobiam: ut ponit Matthaeus videntur. Aderunt tibi grata remedia: gratum antea tu mortuus pcpere tutus eris. Cum ergo queritur et ceterum. Dicunt ut s. Ex quo preteremur quod si pudentie benevolentia erga genus humanum quod matrimonium ad humani generis multitudine instituit. sed ne in tali actu nimis caro duceretur: ipsalis gratia in matrimonio pertractu confert: nisi forte fuerit pertractus viciolus. Quod potest pertrahere tripli. Primo propter defectum bone intentionis. Nubentium quod pcpere intentio deesse ad pcreationem plis. Secundo tamen potest esse ad evitacione fornicacionis: puto de aplatis. Propter fornicacionem. si vitandam vniuersaliter uxore suam habeat. Unde quod aliquis magis contrahit causa latiande libidinis: gravissime peccat. Et de talibus de Raphael in Tob. vii. Qui ergo ita suscipiunt ut deum a se et a sua mente excludant et sue libidini ita vacante ut equus er mulus: habet demonium.

potestatem super illos. Unde et ibidez habet de septem viris quod ppter concupiscentia voluntatis Sarum acceptantur qui genitores interficiuntur a demone. Talibus autem ac etiam eis quae in matrimonio suo atteduntur auaricia aut superbia: honestas infamia aut exclusio: aut neglectio: unde bene succedit in matrimonio: immo multe contingunt miseriae. quae ut deus in decretis distinxit. c. Miratur. et. q. i. Uix bono pagulum tur exitu quae malo sunt inchoata principio.

Secundo propter defectum debite proportionis. Quicquid enim aliquod de sacramentis recipit scienter in parte mortali mortaliter peccat. nec ei perficit gratia sacramentalis: ut patet. xl. vi. c. Multo et. xii. q. iij. Audi. Cum tamen nubentibus maxime sit necessaria gratia sacramentalis propter difficultatem obligationis et iuvamen necessarium in operibus matrimonii. Tertio propter defectum legitime contractis. Que alii quoniam attrahunt ex parte ipsorum: putatis si fiat tempore interdictio ab ecclesia. Talis enim pertractio est viciosa: id teneat. Aliquis ex parte modi faciendo scilicet si fiat clandestinum. hoc enim iura prohibentur. Aliquis ex parte iugum. s. rone impedimentorum propter quod non potest aut debet pertrahere matrimonium inter eos. Que quidem impedimenta sunt in multiplici differencia: ut traditur in iuris ac etiam theologia. iij. sen. Et hoc quodammodo impediunt pertrahendum: sed non dirimunt contractum. Alius vero impediunt et dirimunt contractum. Unde dant tales ipsi. Error: conditio votum cognitio criminis. Lultus: dispositio: vis ordo ligamen honestas. Satis a finis: si forte coire nequit. Hec iocunda vetant conubia: facta retractant. Ecclesie vetitum necnon tempore feriarum. Impediunt fieri: permittunt facta teneri. Inter hec autem impedita dimicra satis expedit loco de tribus magis occultis. quia ut plurimi inter se sint ab his qui resistunt: pertrahuntur. ea renitentes miserabiliter laquo se infectunt damnationis. Primus rone procedens permissionis factio. s. cum illa eadem puta ut uxori assumitur quoniam s. est permissione facta adhuc vivente potest altero coniuge interueniente etiam adulterina commixtio. Aut si non interuenierit talis commixtio: facta est tamen per aliquem eorum in portu coniuge mortis acceleratio. Si enim post talē permissionem pertrahuntur: contractus est nullus sicut iuria. Secundo rone alieni pertractus: quod scilicet prius contraxit cum alia per verba de puniti et per verba

de futuro carnali copula subsecuta cū intē
tione cōsummādi matrimonī: et hoc non
obstare p̄trabit cū alia: b̄ secundū m̄rimo
niū nullū est. **T**ertiū est rōne carnal co/
pulariōis cum aliquā cū? co gnata ī gradu
p̄hibito postea in m̄rimoniū accipit: b̄ dō
est m̄rimoniū: sed adulterium, t̄ oēs ples
sunt illegitime. Pōt cū excusatio esse ī al
tero cōiugū ppter ignorantiā talis impe/
dimenti. Videant ḡ quo cōtraterint q̄ in
m̄rimoniū sunt. Et videat de cetero p̄tra
bentes ne def impedimentū grē dei que
multū est necessaria nubentib. Als in cō/
iugio saluari nō p̄nē ppter corruptiōe car
nis. **F**igura huius necessitatē grē patet in
euāgelio. q̄ nuptijs voluit ielus infesse
in q̄b mutauit aquā in vinū. Spūalit per
icūlū sūḡ grā dei q̄ mutat aquā. i. delecta
tionē carnalē ī vinū. i. in amorē spūale p
intentionis debitā ordinationē. Hec grā
facit ut vbi esset demeritum: ibi esse possit
meritū. Prōpterea dī Pau. Ephes. v. **E**li
ti diligite uxores sicut ch̄ris eccl̄iam. acsi
diceret: nō carnalit sed spūaliter.

DRo scđo: In precedenti zc. Nūc de
nuptijs spūalis vniōis q̄ sūḡ p̄ nu/
ptias sacramētales. Et iste sunt triplex.
b̄m triplex nuptijs sūḡtōne sacramentalū.
Prime sunt nuptie hypostaticē vniōis.
Scđe sunt nuptie b̄m sensū allegoricū.
gratificiōis pueriōis b̄m sensū theologicū.
Tertiie sunt nuptie brifice frui/
(cū. tōnis) b̄m sensū anagogicū.
Prime igit̄ zc. Allegorice em m̄rimo/
niū sūḡtē indissolubilē unione hūanitatē cū
deitate in p̄sona ch̄ri. Aug. Quid mirū si
in illā domū ad nuptias venit qui in hūc
mōm ad nuptias venit. Habet em spōla
quā ī vtero p̄gis sibi p̄mixit. Verbū em
est spōlus: et spōla caro hūana. Vter? vir/
ginis rbalant̄ est. In his autē nuptijs aq̄
mutata est in vinū. i. insipiditas figuraz t̄
ceremoniaz veteri legis ī sapore t̄ dulce
dñe p̄tit. Si em legant̄ ve. le. volumia:
null̄ est ibi sapor nūl̄ ibi intelligat christ?
Intellecto aut̄ ch̄ro aq̄ mutat ī vinum.
Sex ḡ hydrie sunt: p̄petie t̄ figure ve. le.
et q̄tuor genera ceremoniaz q̄ sunt sacra/
ficia q̄ in dei reserētia offerebant: t̄ instru/
menta q̄ erant sacra ut vasa t̄ h̄mōi sacra/
menta q̄ siebat p̄securatio pp̄li vel miniz

stro. Et obseruātie puta ī cibis t̄ h̄mōi
q̄ p̄tinebāt ad diuinā cōversationē colētū
deū ab alijs. Hec em a dō fuerū institu/
ta. sed hydrie tm̄ erāt plene aq̄. In lege at̄
euāgelica mutata est aq̄ ī vinū. **H**ec
sunt nuptie gratificiōis pueriōis. Tropo/
logice em sacramēta m̄rimoniū sūḡt puer
sionē anie cū deo p̄ grā. **D**e bis nuptijs
dī Osee. ii. Sp̄sabo te mibi ī misēdia et
miseraōitib: sp̄sabo te mibi ī fide. Haz
nuptijs p̄ma despōsatio fit in baptismo:
vbi aqua baptismalis mutat ī vinū grē
spūalis. **D**e hinc fit ei⁹ reformatio siue re/
cubatio si factū sit ad diuortium p̄ cordis
copūctiōne: vbi aq̄ copūctiōis mutat ī vi
nu charitatē t̄ dilectionis. et p̄ p̄nē sac̄m
vbi aqua pudoris t̄ p̄fusionis mutat ī vi
nu spūalis solatiōis. Et sic dī Bern. sex
hydrie posse sunt his q̄ post baptismū in
pctā labunt̄. Prima hydria ē p̄ma purgab/
tio in copūctiōne. de q̄ legimus: qm̄ ī qm̄
q̄ hora ingemuerit p̄tor/ oēs ei⁹ iniq̄as
tes n̄ recordabūt. Scđa vo ē p̄fessio Dia/
siquidē ī p̄fessōe auant̄. Tertia elemosynā
largit̄. Hinc em hēs ī euāge. Date
elemosynā t̄ oia mūda sūt vob. Quarā ē
remissio īnūriaz: p̄m q̄ orātes dicim⁹. Di
mitte nob̄ de. nra zc. Quarta ē afflictio cor/
poris. Un̄ oram⁹. Ut mōt p̄ abstinentiā
ipi canam⁹ glāam. Sexta est obiecta p̄ce/
p̄tor sic audierat discipuli: qd̄ t̄ nos me/
reanur audire. Et vos mūdi eis p̄p̄ ser/
monē q̄ locut̄ sūt vob. Hec sex hydrie
posse in purificatiōem vñam: t̄ q̄ vacue it̄
t̄ plena vñam. Si p̄t̄ vñam glāam ob̄iuant̄. aq̄
aut̄ replēt̄ sūt̄ agre dñi custodit̄: qm̄ t̄or̄
dñi fons vite. Erq̄ mōt timor dñi est. Etsi
mūt̄ sapida sūt̄ optie refrigerās noctis de/
sideriōis estuante. sed diuina p̄tute aq̄ mūt̄
at̄ ī vinū: qm̄ p̄fecta charitas foras mit/
tit timorē. Hec iuqt̄ Bern. P̄nit aut̄ t̄ h̄z
drie se ī bis nuptijs dici se p̄sideratōes
timor̄. ductiue. Prīa ē p̄sideratio penas
lis acerbitas: cui. si p̄tor se p̄ petm̄ obliga/
uit. Scđa est tp̄alis breuitat̄. s. vite p̄t̄.
Tertia est horrende deformitatis: quā in/
ponit ī aia p̄ pct̄m: et sic violavit īmaginē
nem dei. Quarta est diuine iusticie oia
p̄t̄a vindicantis. **D**e hīs hydrie plene

Domini^{na} n*ost*ri Iesu Christi, p*ro*p*ter*a Epipha*n*ia.

aq; sed qn diffundit p spmctm charitas i
cordib vris. vt h̄ Ro. v. Tunc aq mutat
in vinū optimū. **L**ertie sunt nuptie b̄fī
ce fructiōis. Nuptie em sacramētales ana
gorice sign̄ inseparabiliter coniunctionē ec/
clelie triumphans cū ch̄o in qb; sex by/
drie plene aq mutat in vinū. l. oīs dolor
z gemut⁹ in leticiā ppetuā. Numer⁹ q̄ppe
senari⁹ ē nūerus pfectus. Jo senari⁹ pfect⁹
sign̄ oīem varietatē dolor⁹ q̄ in nuptiis cele
stib⁹ mutat in vinū leticie. Esa. ls. Baudi
unit leticiā obtinebit⁹ z fugiet dolor⁹ z ge
mit⁹. Ad has igī nuptias debemus toto
corde anhelare. Exemplū de martyrib⁹/
ginib⁹ sacris q̄ etia p spoño vt cū eo in ce
lestes nuptias introirent tornētāt mortē
sustinerūt. Oīs ḡaq in eis mutata fuit i
vinū amor⁹ z solatiōis. Aug. Qia seuar
in mania facilia ac ppe nulla facit amor.

cōiter assignat in libet sacro aliud qđ est
sacrm z aliud qđ ē res sacri. Rn. Rich. in.
iij. dis. xxv. **O** expressus p̄sens p̄ s̄ba
de p̄nti ē sacrm tantū. Res z sacrm ē vno
p̄sensū z mutua obligatio causata p̄ p̄sen
sūm mutui p̄ s̄ba de plenti expressa. Hec
em est res respectu b̄monis exterioris q̄ ē
p̄ sensibilita signa. Et est sacrm respectu rei
z charitat̄ quā ligat z dispositiō efficit et
ymonis ch̄i z ecclie quā ligat z nō efficit.
Ip̄a aut̄ charitas ē res tm̄ nō sacrm: ob/
ligatio p̄o interior p̄ mutui p̄sens exp̄ssa
sue p̄unctio interior est res z sacrm. Hec
Rich. **P**ro fund. Multu est venerabile
sacrm matrimonij. Hed heu hui⁹ sacri ho
nestatē p̄utis i turpitudinē z abusuz. Vn
dic Matthe⁹ vindocinē, in Tob. Que
nubit qut̄ q̄s vir nunc yporaz amore plis.
Quis veneris arua i ḡlē eē negat. Sz heu

Pro tertio. Auditiss. Si notate quod iu-
dra dicunt viror ppter adulteriu oibz bo-
nis viri pueri debet. Ac etiaz dote pdere
tpalem. **L** Ad legem iuliam de adulteris.
Epane gzo aia peccatrix ne radet a domo spou-
so tuo reprober. Et tibi dicat illud Hiere.
I Frons mulieris meretricis facta est tibi
nolusti erubescere.

Sermo. iiiij. p. eadē do.

Dicitur. **Wptie facte**
sunt tē. Būdicite t nolite ma
ledicere; gaudere cū gaudētib
flere cū flentib: nō alta sapientib: sed hu
miliib p̄sentientes. **R**orū sibi notā tria
obseruanda erga primū ex q̄b disponitur
aīz ad nuptias sp̄iales vīc̄. benignitatis
affectio. Būdicite t nolite maledicere. Af
fectōis p̄fortatio: gaudere cū gau. flere cū
flentib. Confortatiōis būlūatio: nō alta
sapientes tē. **D**e p̄mo. **M**attb. v. Q̄rate
p̄ p̄sequentiib t calūniantib vos. **D**e se
cundo. **E**ccl. vii. Ne desis plorantib in cō
solatione t cū lugentib ambula. **D**e ter
tio. **R**o. xj. Noli alta sapere t time. l. nolit
ōndere te magna alijs despictus sapere.
Dicitur. **Wptierc.** **P**ro p̄mo An in nuptijs

Dicitur. Pro primo An in nuptijs
sue mrimonio sit sacrm res sacramen-
ti. Qz no. Res em sacri e gr:sz p:z e: sa-
cramentu sine gr:z. **E**ccl. Doctores
virgo est anima imumis a corruptione pec-
cati et prauitate affectionis. Aug. De vir-
ginib: non qrit deus pulcrum carmen se-
pulcrum mente.